

MEZAR TAŞLARI

İ Yİ tesadüfler neticesi kıymetli san'at ve fikir adamı ressam Rahmi Eyuboğlu, mezar taşlarımız hakkında yazı yazmış. Daha okuyamadım. Geçen gece de televizyonda bir takım mezar taşlarının gösterildiğini gördüm. Misafir vardı, pek takip edemedim. Amma güzel taşların resimleri gözüme ilişti.

★

Uzak bir akrabamız var; kültürlü bir zattır. Edirnekapı Mezarlığında mezar taşlarını tetkik etmiş. Tulumbacıların taşlarında çok ilgi çekecek yazılar var diye söylemişti.

★

"Kıymet" meraklısı bir dostum vardır. Geçenlerde bir "Merhum"un defni veya bir kabir ziyareti için Rumelihisarı mezarlığına gitmiş. Eski bazı kabirlerin kaybolduğunu görmüş ve bu arada Ahmet Vefik Paşa'nın mezarının bakımsız bir halde olduğunu müşahade etmiş. Bana şunları söyledi:

— İslâm Dininde heykel yasak. Bizim heykeltraşlık sanatımız mezar taşlarındadır. Bunların içinde o kadar güzelleri var ki, bugün ve yarın birer şaheserdir. Sonra yazıların ve kitabelerin güzelliği emsalsizdir. Amma maalesef gitgide kayboluyor ve pek bedavaya gidiyor.

Bilindiği gibi Asri Mezarlık haricindeki mezarlıklarımız iyi muhafaza edilememektedir ve bakımsızdır. Bunların birçoğu ailesini ve hal ile bağlantısını kaybetmiştir. Günün birinde bu taşlar yıkılır, kimse kaldırmaz, sonra kırılır. O zaman eli çabuk biri onu oradan alır ve mermer mozayik yapılmak üzere bu işin ticaretini yapanlara yahut kireççilere satarlar. Bunlar bir daha yerine konulması mümkün olmayan tarihî sanat eserleridir. Amma aldırın ve ilgilenen yok... Dedi.

★

Çocukluğum ve gençliğim Üsküdar'da İhsaniye Mahallesi'ndeki evimizde geçmiştir. Evimizin arkasında bir dönüme yakın bahçe ve onun arkasında da Çiçekçi durağına çıkan yolun deniz tarafında küçük bir mezar vardı. Bahçeden mezarlığa bir de kapı açılmıştı. Bu kapı sağlam bir kapı idi. Çünkü o devirlerde mezarlıklar "No man's land = İnsansız yerler" sayılır korkulu yerlerdi. Bizim bahçe kapısından çıkınca uzun ve üstüvane şeklinde büyük bir mezar taşı vardı. Hatırımda kaldığına göre Siyavuş Paşa'nın mezarı idi. Taşın üzerinde adamın şehit edildiğini anlatan bir tarih mısraı vardı. Şemsettin Sami Bey'in "Kaamûs'ul'aalâm = Has İsimler Kamusu"na baktım. Köprülü Ahmet Paşa'nın kölelerinden imiş. Niş'de falan bulunmuş. İstanbul'a gelmiş. Bir Yeniçeri ayaklanmasında adamın malını mülkünü yağma etmişler, kendisini de öldürmüşler. Şemsettin Sami Bey: "Akılsız ve tedbirsiz bir adamdı" diyor. Mezar taşının düz oluşu, boynunun vurulmuş olduğuna alâmettir. Bildiğiniz gibi, mezar taşlarının bir başı, bir de gövdesi vardır. Eğer erkek ise zamanının serpuşuna göre kavuk veya fes veya sarık bulunurdu. Kadın ise, baş yerinde bir çiçekli sütun yapıldı. Gövde kısmına da mezar sahibinin kimliği, vefat tarihi ve bir dua veya âyet yazılırdı.

★

Bugünkü mezar taşlarımızın şekil değiştirmesini yazı değişikliğine yorsak bile bu kâfi gelmez. Bence mimarlarımız veya taşçı ustalarımız Batı'yı taklit için biraz modernizme kaçmışlardır.

★

Bu mezar taşlarının şekilleri ve halleri bize bazı tarihî şeyler anlatırdı. İkinci Mahmut tarafından Yeniçeri Ocağı'nın söndürülmesi üzerine ne kadar Bektaşî Babası mezar taşı varsa bektaşî tacı olan başları kırılmıştır. Çünkü Yeniçeriler Bektaşî idiler ve Bektaşî zaviyeleri onları himaye ederdi.

Sonra dedğim gibi, boynu vurulmuş kimselerin mezar taşları başsız yapıldı. Bunların içinde heykeltraşlık sanatının zirvesine varmış, gayet ince eserler olduğu kadar tarihî kıymeti haiz olanlar ve üzerindeki yazılarıyla çok orijinal parçalar vardır. Bunların büyük bir kısmı istimlâkler, bakımsızlık ve hırsızlık yüzünden kayboldu. Bari kalanları kurtaralım! Ne yapalım? Bence, her mezarlığın kapısının yanına böyle güzel ve orijinal parçaları toplayıp bir müze yapalım. Torunlarımız, dedelerinin eserlerini ve mezar taşlarını görsünler. Bu müzelerin ne kadar güzel şeyleri toplayabileceğini tasavvur edemezsiniz.

★

Ahmet Vefik Paşa Türk diline ve tiyatro sanatına büyük hizmeti dokunmuş bir tarihî şahsiyettir. Mezarı harap olmak üzere... Acaba Dil Kurumu veya Kültür Bakanlığı tamir edemez mi? Yoksa onu da gazeteciler mi yapsın?

★

Türk mezar taşları müzesi mutlaka yapılmalıdır. Geç kaldıkça bu müze boşalmaya mahkûmdur. Bilmem siz ne düşünüyorsunuz?